DE
EO QVOD IVSTVM EST
CIRCA
RESTITVTIONEM
MVTVI
MVTATA MONETAE
BONITATE,

DISSERTATIO INAVGVRALIS IVRIDICA

QVAM
IN PERANTIQVA VNIVERSITATE ERFORDIENSI
EX DECRETO ET AVCTORITATE
ILLVSTRIS ICTORVM ORDINIS
PRAESIDE
D. HENRICO MELCHIORE SCHÜTTENIO, ICTO,
FACVLTATIS IVRID. ET PHILOS. ADSESSORE, NEC NON POLITICES PROF. PVBL. ORDINAR.
PRO SVMMIS IN VTROQVE IVRE HONORIBVS ET PRIVILEGIIS DOCTORALIBVS CONSEQVENDIS,
PVBLICO ERVDITORVM EXAMINI EXPONIT
ABRAH. GOTTLOB TZSCHIRNERVS,
Lipsiensis,
AVCTOR ET RESPONDENS.

IN AVDITORIO IVRIDICO COLLEGII MAIORIS
DIE XIII. IANVAR. A. M DCC XXXVIII.

ERFORDIAE, Litteris HERINGII, Acad. Typogr.

EX eo tempore, quo diuersi Status imperii reductionem valoris monetarum contra ordinationes imperii cusarum, ita, vt iustam bonitatem & quantitatem in ordinationibus imperii monetalibus requisitam non haberent, susceperunt, multa hinc in Imperio litigia orta sunt inter creditores & debitores, circa praestandam solutionem, debitoribus eam secundum aestimationem monetae, prouti nunc valet, praestare volentibus, creditoribus autem contradicentibus, & vrgentibus solutionem secundum aestimationem, quae fuit tempore contractus. Operae igitur pretium erit, si temporis praesentis rationem habiturus, argumentum hoc rationibus legalibus sub in-

cudem reuocem, atque veriorem sententiam comprobem. Quod vt ex voto & bene eueniat, DEVM propitium supplex exoro.

§. I.

Non opus erit singulorum vocabulorum in rubro dissertationis positorum enucleationem suscipere, quoniam cuilibet illorum intellectus facile patebit, instituti tamen ratio postulat, vt generaliora quaedam, sicuti moribus academicarum dissertationum inualuit, de mutuo & moneta praemittam, ita quidem, vt primum omnium definitionem mutui tradam. Est autem mutuum contractus realis, quo res fungibilis ita alteri datur, vt eadem in genere restituatur.

§. II.

Mutuum vulgo solet diuidi in naturale, ciuile, & mixtum. Naturale vocant, quod contrahitur ipsa naturali pecuniae numeratione, ciuile, vbi quis spe futurae numerationis pecuniam accepisse confessus est, quam reuera non accepit, mixtum vocant, vbi vel alius meo nomine

mine numerat pecuniam, vel quum ante, aut post numerationem stipulatio interponitur, vid. STRVV. *S. I. C. Ex. 16. th. 6.* Nihilominus ipse STRVVIVS loc. cit. vna cum LAVTERBACHIO *in compendio iuris p. m. 166.* hanc diuisionem reiicit, idque non sine solida ratione, ciuile enim quod vocant, est peculiaris contractus chirographarius, mixtum vero, si alius meo nomine pecuniam numerat, non constituit nouam mutui speciem, quod enim per alium quis facit, per se fecisse putandus est, sed si stipulatio vel antecessit, vel consequuta est, ad mutuum plane referri nequit. Idem iudicium esto de mutuo vero & praesumto. Praesumtum enim mutuum itidem in fundamento oppido infirmo innititur.

§. III.

Vt mutuum subsistere possit, ad formam substantialem requiritur, 1) vt daturus mutuum habeat dominium rei fungibilis *l. 2. D. d. R. C.* 2) vt gaudeat libera rerum administratione, constat enim mutuum a pupillis celebratum non valere, ita, vt res interea consum-

ta condictione sine causa repetatur, *l. 19. §. 1. D. d. R. C.* 3) vt accipiens se obligare possit, nec mutuum accipere prohibeatur, quae obligatio deficit in filiofamilias, vtpote cui SCtum datur Macedonianum 4) vt res alteri tradatur fungibilis. Dicuntur vero res fungibiles, quae numero, pondere, & mensura constant, atque hoc modo in commercium veniunt, res fungibilis mutuo danda est, vt fungibilis: constat enim rem fungibilem etiam vt certam speciem dari posse, conf. THOMASIVS *dissert. de pret. adfect. in res fungibiles non cad. cap. 1. §. 16. sqq.* 5) vt res tradatur ex certa scientia, ita, vt adsit traditio vera, vel ficta, siquidem sufficit, si tertius pecuniam meo nomine dedit *l. 15. D. d. R. C.* denique 6) requiritur, vt accipiens se obliget ad rem fungibilem in genere restituendam, haec vera est differentia, quae intercedit inter contractum vitalitium, & mutuum, in vitalitio morte creditoris sors perit, & hanc ob causam creditores iusto maiores vsuras accipere possunt, vid. STRYCKIVS *de caut. Contr. sect. 2. cap. 1 §. 33.* licet infi-

inficias ire non poſſim per accidens quandoque fieri poſſe, vt res in contractu mutui in ſpecie reſtituatur. Haec igitur requiſita ſi mutuum habeat, valebit omnino, ita, vt producat condictionem certi ex mutuo, quae competit creditori aduerſus debitorem, ad praeſtandum, quod in obligatione continetur.

§. IV.

Promiſſi memor, etiam generalia quaedam de moneta eiusque bonitate cum intrinſeca, tum extrinſeca dicturus ero. Monetam PAVLVS *in l. 1. D. de contrah. emt.* definit per materiam forma publica cuſam, vſum non tam ex ſubſtantia praebentem, quam ex quantitate. Mihi vero ſatis commode deſcribi illam poſſe videtur per materiam, quae ab illo, qui iure cudendae monetae gaudet, cuſa & adprobata eſt, vt aliarum rerum pretii menſura exſiſtat, & commerciis inſeruiat.

§. V.

Moneta vero, vt valorem a ſuperiore inditum conſequatur, bona eſſe debet, ſeu debet ita eſſe comparata, vt id contineat in quantita-

te

te & qualitate, quod ipſi eſt adſignatum. Intrinſeca bonitas monetae vocatur, quae conſiſtit in pondere iuſto, materia iuſta & legitima forma. Mutatur autem bonitas intrinſeca, ſi pecunia magis aere contaminetur, quam iuſtum eſt, *wenn Schrot und Korn an der Müntze gemindert wird, conf.* SIXTIN. *d. Regal. lib. 2. cap 7. num. 152.* Extrinſeca bonitas monetae adpellatur, quae in valore conſiſtit, mutatur vero extrinſeca bonitas, quando e. g valor monetae minuitur, non enim eſt vniformis ac conſtans in Imperio Romano Germanico valor monetae, ſed alius atque alius communi hominum vſu & commercio frequentatur, id quod plerumque ab inuitis principibus extorquet infelicitas temporum, atque neceſſitas commerciorum, quam promiſcui vſus vtilitatem vocat PAVLVS *in l. 17. §. 1. D. de inſt. act.*

§. VI.

Ius cudendi monetam nemini, niſi ei, cui ſumma in republica poteſtas competit, concedendum eſt, cum rei publicae interſit, vt moneta iuſta, & publica forma notata cudatur,

tur, qualem ex priuatorum officinis vix ſperare licet. Sed quamuis aurum, argentum, ceteraque metalla in priuatorum ſint commercio, poſtquam tamen publica auctoritate definitus caracter ſemel impreſſus eſt, pretium ex ciuium arbitrio & voluntate non pendet, ſed vti ius cudendae, ita & aeſtimandae monetae, ſummi imperantis eſt, & ſupremam refert Principis poteſtatem, tradente ZIGLERO *de iur. Maieſt. lib. 1. cap. 49. §. 8.* In imperio noſtro Romano Germanico, qui ſuperioritate territoriali gaudent, regulariter ſolum hoc iure vtuntur, vid. perilluſtris de BVNAV *comment. iur. Publ. d. iur. circa rem monetar. in Germania.*

§. VII.

Quoniam autem moneta pro corrupta huius ſaeculi conſuetudine multis mutationibus obnoxia eſt, hinc graues oriuntur lites, cuius qualitatis vel bonitatis nummi ſint reſtituendi, verum tamen hanc quaeſtionem clare decidit *pr. Inſt. quib. mod. re contrah. obligat.* ex quo clarum eſt, de eſſentia mutui eſſe, vt res eiusdem generis reddatur, quod etiam comprobat *l. 2. D. de R.*

C. ita, vt ſi pro oleo vinum, aut pro pecunia frumentum redderetur, non mutuum, ſed permutatio celebrata ſit. Quum igitur luculenter ſatis probatum ſit, mutui reſtitutionem in eadem bonitate eſſe de natura huius contractus, id quod in dubio ſemper inter contrahentes videtur conuentum, reſtitutio mutui ſecundum valorem & aeſtimationem monetae, quae fuit tempore contractus & obligationis, fieri debet, ſiue moneta fuerit in bonitate extrinſeca, mutata ſiue intrinſeca, quod ipſum naturali aequitati per quam conforme eſt, dum hac ratione neque creditor, neque debitor laeditur, creditor enim minus quam dedit, non recipit, nec plus petere debet, debitor vero plus, quam accepit, non ſoluit, nec minus reddere tenetur, *l. 3 D. de R. C.* ex quo conſequitur, neutrum cum alterius damno fieri locupletiorem.

§. VIII.

Vt veritas huius ſententiae eo magis pateat, conſideremus eam ſecundum vulgatum philoſophorum canonem: oppoſita iuxta ſe poſita magis eluceſcunt, & fingamus tempus con-

contractus non adtendi circa restitutionem mutui, in casu mutatae monetae, tunc profecto maxima laesio non minus ex parte creditoris, quam ex parte debitoris exinde emergeret: Creditor laesionem sentiret, si in deteriori moneta, vel minori valore, mutuo datam pecuniam accipere cogeretur; debitor vero laederetur quum duplici onere, vsurarum nimirum praestandarum, & deinde augmenti in moneta supplendi grauaretur, quod vtique dispositioni iuris & ciuilis & naturalis, contrariatur. add. GAIL. *lib. 2. obs. 73. n 2. seqq.*

§ IX.

Hoc tamen obseruatu dignum est, quod si mutatio monetae quoad bonitatem intrinsecam facta fuerit, tunc moneta aucta debitor additamentum detrahere possit, ea vero deminuta, supplere teneatur, tradente BERLICH. *part. 2. conclus. 35. num. 37.* Bonitas enim intrinseca monetae soluendae, quae fuit tempore contractus, est spectanda, ita, vt commodum pariter atque incommodum sit debitoris, non enim creditor aut lucrum, aut damnum vllum sentire debet ex solutione sibi facta, sed

 illud

illud ipſum neceſſario conſequi, quod reuera debetur, fac. *l. 99. D. de ſolut.*

§. X.

Huic quidem opinioni obſtare videtur, quod in mutuo aeſtimatio ſolum credita cenſeatur, atque hoc modo non videri creditorem damnum pati, ſi ipſi nummi eiusdem valoris, in deteriori quamlibet materia reſtituantur. Verum tamen in dubium vocari nequit, ipſius quoque materiae rationem habendam eſſe, quum illa conſtituat fundamentum & cauſam valoris: valor vero pro diuerſitate materiae eſt diuerſus, ac in republica probe conſtituta inter valorem & materiam iuſta omnino debet eſſe proportio, adeo, vt materia tanti aeſtimanda ſit, quanti alias valeret, publico ſigno non impreſſo, hinc etiam in *L. 1. C. de veter. numiſ. pot.* haec duo pro forma nummorum eſſentiali requiruntur, nempe proba materia, & debitum pondus, ex quo colligitur, ſolum valorem absque materiae bonitate & legitimo pondere pecuniae ſubſtantiam minime efficere, vid. COLER. *de proc. exec. part. 1. cap. 10. num. 8.*

§. XI.

§. XI.

Quotiescunque vero contingit mutatio monetae in bonitate extrinseca, moneta est soluenda in ea bonitate extrinseca atque valore, qui fuit tempore contractus, ita, vt, si iste adcreuerit, debitor detrahere possit incrementum, quod aestimationi intra tempus solutionis adcessit, sin quantitatis monetae decrementum factum fuerit, debitor supplere tenetur illum valorem, qui tempore contractus in vsu erat, namque constat, in mutuo transferri dominium, atqui dominus omne periculum & emolumentum rei suae sentit, quae sententia, in iudicio quoque camerali recepta est, vid. GAIL. *lib. 2. obs. 73. num. 3.*

§. XII.

Quum vero vsurae sint accessio sortis & principalis debiti, eo demque iure censeantur, hinc non minus vsurae ac ipsa sors solui debent secundum monetae bonitatem & valorem, qui erat tempore contractus. Equidem ANT. FABER in *Cod. lib. 8. tit. 29. defin. 45.* huic sententiae contradicit, propterea quod metuenda sit litium multipli-

catio, ſi in ſingula tempora & pene momenta, quibus incipiunt vſurae deberi, ſpectari oporteret. Enim vero ob multitudinem litium a legum & iuſtitiae tramite non eſt recedendum, quamuis omni, qua fieri poteſt, diligentia enitendum ſit, vt lites legitimo modo componantur, id quod melius fieri non poteſt, quam ſi reſpectus habetur ad bonitatem monetae quae tempore contractus exſtitit, ſecundum quam de valore & aeſtimatione mutatae monetae quouis tempore facili negotio iudicandum erit. Quod ſi vero tempus contractus in ſoluendis vſuris non adtenderetur, facile contingeret, vt de ſemiſſibus vſuris aut quincuncibus, trientes fierent, quod tamen vtique aequitati immo & legibus poſitiuis foret contrarium ſi ſtipulatio aut pactum de certa vſurarum quantitate praeſtandarum interuenerit.

§. XIII.

Hactenus quantum inſtituti ratio permiſit, probaui, diminuta & aucta moneta tempus contractus reſpici, ac debitorem ferre debere commodum & incommodum e mutatione mo-

monetae dimanans; iam erit quoque inquirendum, vtrum debitor soluere possit pecuniam post tempus contractus reprobatam, atque ita illius solutione a debito liberetur? Quum autem propemodum omnes consentiant, debitorem in moneta reprobata solutionem praestare non posse, nihilominus tamen, qui Glossae in *L. 5. D. d. R. C.* subscribunt, hoc sic restringunt, vt solummodo tunc obtineat, quando pecunia ideo est reprobata, quod minoris ponderis facta, & bonitas intrinseca etiam mutata sit, concedunt vero, debitorem reprobatam pecuniam soluentem liberari, si quidem ob aliam causam quae non ex bonitate pecuniae intrinseca prouenit, pecunia sit reprobata. Sed hanc distinctionem defendi non posse, exinde adparet, quod creditor nunquam teneatur ad recipiendam solutionem in pecunia reprobata, sed ei soluenda sit aestimatio pecuniae reprobatae, quae tempore fuit contractus, quod euidenter innuit *l. 24. §. 1. D. de pignorat. act.* cuius verba huc transcribi merentur: „*Qui reprobos nummos soluit credi-„tori, an habeat pignoratitiam actionem, quasi soluta*

„*ſoluta pecunia, quaeritur? Et conſtat neque pi-*
„*gnoratitia eum agere, neque liberari poſſe: quia*
„*reproba pecunia non liberat ſoluentem, repro-*
„*bis videlicet nummis reddendis.*

§. XIV.

Aliud pro alio inuito creditori ſolui non poſſe, probat *l. 2. §. 1. D. d. R. C.* ita vt pro pecunia in ſolutum creditor nolens nomen debitoris ſui ſuſcipere non teneatur, *l. 16. C. d. ſolut.* ſicuti vero nulla fere datur regula, quae exceptionem non admittat, ita & circa monetae reſtitutionem ſe res habet. Supra euictum eſt, reſtitutionem eſſe faciendam in eadem bonitate hoc tamen temperamentum recipit in caſu, quo ſpecies debita amplius non reperitur, quae tempore erat contractus, vbi ſufficit ab illo aeſtimationem creditori praeſtari, *arg. l. 14. §. vlt. D. de legat. 3.* Nam ad impoſſibilia nemo obligatur, quodſi igitur in poteſtate debitoris non eſt, rem eiusdem bonitatis reſtituere, ceſſare debet diſpoſitio legum, quae ipſum adigat ad reſtitutionem faciendam ſecundum tempus contractus, teſte GAIL *lib. 2. obſ. 73. num. 8.*

§. XV.

§. XV.

Idem etiam ſtatuendum eſt eo caſu, quo moneta antiqua quidem adhuc exſtat, ſed non niſi maximis & immenſis ſumtibus comparari poteſt, vbi creditor vtique cogi poterit ad aliam ſpeciem, tametſi non eiusdem bonitatis ſit, accipiendam, quoniam alias creditor plus acciperet, quam reuera debitori mutuo dediſſet. Compar. PRVCMANN. *Vol. 2. Conſil. 12. num. 17.*

§. XVI.

Eo vero caſu, quo debitor accepit a creditore pecuniam reprobatam, atque hanc vt probam expendit, *wenn er es als ſchwer Geld wieder an den Mann gebracht*, debitor monetam probam reſtituere debet, namque tum non eſt ſpectandum tempus contractus, ſed potius tempus ſolutionis, quam ſententiam iuri noſtro optime conuenire, dubio caret, quandoquidem debitor non habet, de quo conqueratur, quum non poſſit cum detrimento creditoris lucrum capere, quod vero omnino fieret, ſi tempus contractus adtenderetur. Idcirco ſi creditor obiiciat debitori, ſe

pecuniam reprobam, pro bona expendisse, ad illud probandum adstringendus erit, adfirmanti enim incumbit probatio; aliud vero obtinere, si satis notorium sit, debitorem reprobam pecuniam, vt bonam expendisse, inde liquet quod notoria ea non indigeant, atque hoc modo responderunt Scabini Ienenses, apud RICHTERVM *decis. 72. num. 23.* his verbis:

Daß Beklagter das libellirte Capital *der in anno 1621. am 23. Decembr. an 400. Gülden, beneben denen bishero aufgeschwollenen Zinsen, zwar mit ietzigen guten Sorten, iedoch allein dem Werth nach, was dieselben zur Zeit des* Contracts *gegolten, Klägern abzustatten schuldig, er könte und möchte denn, wie zu Recht erheblich, darthun und beweisen, daß Beklagter die empfangne Summe vollständig, und als schwer Geld vvieder an den Mann bracht, auf solchem Fall vvürde ihm die Bezahlung an ietziger gänger und guter Müntze nicht unbillig auferleget. V. R. W.*

§. XVII.

§. XVII.

Pariter debitor neque lucrum neque damnum fert illo casu, quo quantitas siue summa, non item certa ac determinata species monetae debetur. Namque si species quaedam nummorum inaestimatae non adiecto valore vt corpora in obligationem deducantur, i. e. *vvann der* Creditor *dem* Debitori *eine gevvisse Anzahl Thaler Stück vor Stück geliehen, und der* Debitor *sich verpflichtet, dass er auch solche* eadem specie, *vvie sie ihm geliehen, Stück vor Stück gerechnet, vviederum bezahlen vvolle*, secundum hanc conuentionem solutio fieri debet, non adtento vtrum illa corpora incrementum vel decrementum ceperint. Lex enim contractus operatur, vt eadem corpora in specie restituantur, siquidem tali casu, quo certa corpora mutuo sunt data, nulla valoris aucti vel diminuti habetur ratio, quum satis certum sit, pactis contrahentium de modo & qualitate faciendae solutionis omnino inhaerendum, & legem, quam quis dixit, servandam esse.

 §. XVIII.

§. XVIII.

Sed ſi ſumma & quantitas debetur, vel quando valor adiectus, & ſpecies aeſtimato data eſt, tunc ſolutio fieri debet in ea moneta; quae tempore ſolutionis in vſu eſt, & bonitas intrinſeca reſpectu temporis contractus non conſideratur, MENOCH. *conſ. 49. num. 14.* add. TVSCH. *tom. 5. pract. concluſ. lit. m. concluſ. 346. num. 6.* quod e. g. contingit, *vvann einer Thaler* in ſpecie *zu bezahlen ſich zvvar verſchrieben, aber in der Verſchreibung einen gevviſſen* valorem *dabey benennet hat, als den Thaler zu 24. Groſchen, den Groſchen zu 12. Pfennigen.* Obiicere quidem hic quis poſſet, naturam mutui poſtulare, vt tantum reddatur, quantum acceptum, facta reductione monetae deterioris ad meliorem, ac per conſequens hanc conuentionem eſſe iniquam. * Enimuero vtut de natura mutui ſit, vt res credita in eadem quantitate & qualitate reſtituatur, exinde tamen non ſequitur, vt in aeſtimatione pecuniae, quae non in obligatione, ſed in arbitrio ſoluentis eſt, tempus contractus inſpiciendum ſit, ſed ſufficit rem petitam, ſi exſtet, vel ipſam aeſtimatio-

tio-

tionem ſecundum tempus ſolutionis praeſtari, neque iniqui quid continet haec conuentio, quum incertum ſit, vtrum lucrum vel incommodum debitor inde ſit ſenſurus. Quanqum igitur alioqui mutato monetarum valore, tempus contractus conſiderandum eſt, attamen ob dicti pacti adiectionem ſecundum valorem monetae currentis tempore ſolutionis nummorum debitorum ſolutionem praeciſe faciendam eſſe, ideo extra omnem controuerſiam poſitum puto, quod fauori pro ſe introducto renunciare, & vnicuique licitum ſit contemnere, quae pro ſe introducta ſunt. Huc adcedit, quod etiam in contractu locationis conductionis conductor penſionem non obligatus ſit ſoluere, niſi ſecundum valorem temporis ſolutionis. BARTOLVS *in l. 16. C. de vſuris.*

§. XIX.

Quando creditor debitorem vel interpellauit, vel in iudicio contra eum ſententiam ad ſoluendum & exſequutionem faciendam impetrauit, tunc licet mutuum non in eadem bonitate monetae quae deinceps tempore ſolutionis eſt, reſtituatur, ſed pecunia currens &

vſualis reddatur, nihilominus debitor hoc modo liberatur, ſibique imputare debet creditor, quod ita debitum exegerit, per hanc exactionem enim effecit, vt ſi interim moneta diminuta fuerit, tempus ſolutionis non reſpiciatur, vtut id pacto additum, quum ipſe creditor conuentioni non ſteterit, alias enim duplici onere grauaretur debitor, dum pecuniam multis moleſtiis neceſſum haberet conquirere, & deinde damnum deterioratae monetae ferre, factum vero cuique ſuum, non aduerſario nocere debet, add. RICHTER *deciſ. 72. num. 28.*

§. XX.

Quanquam regulariter, niſi aliter conuentum ſit, in mutuo reſtituendo tempus contractus adtenditur, hoc tamen exceptionem admittit eo caſu, quo inter contrahentes expreſſe conuentum, vt tempus ſolutionis norma mutui reſtituendi ſit, etenim contra pactum ſuum nemini venire licet, quin potius pacta contractibus adiecta in forma ſpecifica ſunt adimplenda.

§. XXI.

§. XXI.

Quoties debitor eſt in mora ſoluendi, atque moneta ex tempore morae aucta vel imminuta, debitor eam ſoluere compellitur ſecundum aeſtimationem quanti plurimi valuit a tempore morae, ita, vt neque tempus ſolutioni deſtinatum, neque tempus contractus conſideretur, habet enim quod ſibi imputet debitor, quod non praeſtituto tempore debitum reddiderit, quum creditor non obligatus ſit, ad damnum ex mora debitoris contingens ferendum, ſed noceret vtique mora creditori, quando tempus ſolutionis, quod ex pacto attendi debebat, in reſtituendo debito, debitor praeterlabi paſſus eſt, atque ex eo tempore, quo mora facta valor pecuniae decreuit. Namque mora contrahitur, quum quis congruo loco & tempore interpellatus, haud ſoluit, *l. 32. D. de vſuris*, at non intelligitur vlla fieri mora, vbi nulla petitio eſt, *l. 88. D. d. R. I.* econtrario vbi interpellatio creditoris antegreſſa eſt, & debitor moras nectit in praeſtanda definito tempore ſolutione, periculum ſemper ad moroſum ſpectat. Quod ſi vero apud debitorem

rem non ſteterit, quo minus interpellatus ſolutionem dicto tempore praeſtaret, eo caſu eum ab omni culpa & mora immunem pronunciari oportet. CARPZOV. *P. I. C. 16. D. 17. n. 6.*

§. XXII.

Vbi vero debitor ex pacto ſe ad mutuum in certa ac determinata moneta, vel eius valore, ſoluendum obſtrinxit, nec ad tempus contractus, nec ſolutionis reſpicitur, debitori quippe nocet mora in facienda ſolutione commiſſa. RICHTER. *Dec. 73. in fin.*

§. XXIII.

Quamuis autem ex natura mutui ſemper in praeſtanda ſolutione tempus contractus ſpectari debeat, & interdum vi pacti ad tempus ſolutionis reſpiciatur, accidere tamen poteſt, vt volenti & conſentienti creditori ſolutio praeſtetur in deteriori moneta, quam quae ex lege pacti reddenda fuiſſet, quoniam explorati iuris eſt, volenti & conſentienti damnum & iniuriam non inferri. Vnde ſi ſolutio in viliori moneta a creditore accepta eſt, augmenti

ti petitio creditori nulla ſuper erit, etſi antea ad iſtiusmodi ſolutionem accipiendam de iure cogi non poterat. In alia omnia vero eſt eundum, quando creditor cum proteſtatione ſolutionem in moneta viliori accepit; proteſtatio enim interueniens conſeruat ius proteſtantis, nec conſenſiſſe dici poteſt, qui proteſtatione adhibita ſibi vigilauit, interim proteſtatio in continenti debet eſſe adiecta, ex interuallo interpoſita neutiquam prodeſt, nec retrotrahitur ad tempus diſpoſitionis, quando agitur de praeiudicio tertii, cui ius fuit quaeſitum, CARPZ. *P. 2. c. 10. D. 22. n 7.*

§. XXIV.

Quoniam igitur in reſtitutione mutui, quando moneta mutata eſt, innumerae ferme controuerſiae oriri ſolent, atque ſupra oſtenſum eſt, eo caſu, quo certi nummi aeſtimato ſiue *Stück vor Stück* in mutuum dati ſunt, omnem circa monetam mutatam controuerſiam euaneſcere, cautius omnino faciunt contrahentes, ſi certam aeſtimationem cuiuis thalero vel ducato, qua reſtitutio fieri debeat, addunt, e. g. *daſs er 1000. Thaler* in ſpecie, *wie*

 die-

dieselbe in banco *gültig, den Thaler zu 24. Silber-Groschen, den Groschen zu 12. Meißnischen Pfenningen gerechnet, empfangen, und dergestalt vvieder restituiren vvolle,* vid. STRYCK. *Caut. Contr. Sect. 2. cap. 1. §. 21.* Et quamuis alias in obligatione alternatiua, puta, si conuentum ut aurei vel thaleri restituantur, aut eorum æstimatio conuenta soluatur, in potestate debitoris sit, vel thaleros, vel aureos restituere, vel conuentam æstimationem præstare; id tamen non est extendendum ad eum casum, quo æstimatio non taxationis, sed tantum demonstrationis causâ adiecta, ideoque, si in instrumento scriptum sit, solui debere aureos vel imperiales mutuo datos, conficientes tot vel tot florenos, solutio non nisi in aureis vel thaleris integris fieri debet, & florenorum expressio pro non adiecta habetur, COTHMAN *vol. 1. resp. 34. num. 329. & 330.* Itaque si certum quid in obligatione expressum, huic postea in restitutione standum est, STRVV. *Exerc. 16. th. 34.* dummodo non concurrat vsuraria prauitas, vel debitor pecuniam minoris valoris non sine maximo suo incommodo expenderit.

§. XXV.

§. XXV.

Quod si vero secus partibus placuerit opera a debitore danda, ut restituere ipse nummos valeat tales, quales mutuo dati, eos enim accipere cogitur creditor, qualicunque monetae bonitate mutata, verum si non possunt restitui, totidem alii nummi soluendi sunt, quanti expendi posset pecunia mutuo data, si in eadem bonitate adhuc superesset, ita e.g. *im Fall er ihm dergleichen Reichs-Thaler in* specie *ins künftige nicht vvieder liefern könte, vvolte er ihm dieselbe an guter gangbarer Münze dergestalt ersezen, vvie der Thaler zur zeit der Zahlung am höchsten könte ausgegeben vverden.* STRYCK *d. Tr. sect. 2. cap. 1. §. 21.* hoc modo damnum creditor non sentit, ad quod in diuerso monetae genere restituendo respiciendum esse vult, *l. 99. de solut.* add. PVFFENDORF *I. N. & G. L. 5. c. 7. §. 6. sqq.*

§. XXVI.

Nonsolum autem in mutuo, sed in aliis quoque debitis subsequuta monetae mutatione tempus contractus spectatur, hoc accidit I) in anuuis praestationibus, BERLICH

p. 2. Concl. 35. n. 43. cum annuae præstationes ex natura principalis debiti, quale fuit ratione valoris tempore contractus, certum iustumque modum accipiant, qui citra creditoris, vel potius emtoris iniuriam nulla ratione imminui potest; haud dubie vero minus soluit, qui in minori & deteriori moneta soluit, *L. 3. D. d. R. C.* id quod adplicari nequit ad canonem emphyteuticum; huius enim augmentum nullum debetur, quoniam non tam pro modo iusti reditus, quam potius in recognitionem dominii directi soluitur.

§. XXVII.

Valoris monetae, qui erat tempore subsidii praestiti II.) ratio habetur in successionibus, vbi post mortem patris liberi dotem aliaue accepta conferre tenentur. Etenim in illis exsulat praesumtio donationis, MENOCH. *lib. 3. praesumt 30.* ratio vero ob quam non secundum praesentem valorem pecuniae, sed secundum monetae aestimationem, quae fuit tempore dotis datae, ac praestiti subsidii, collatio facienda sit, in eo potissimum consistit, quod hoc casu collatio in contractum mutui incidat, liberique

berique ex mutuo pecuniam accepiſſe credantur quod patre praedefuncto reddere obligati ſunt, id quod requirit aequitas, quum aequalitas, vtpote praecipuus collationis finis, inter liberos maxime ſeruanda veniat.

§. XXVIII.

Similiter III.) ſi alicui a teſtatore in teſtamento legatum relictum, id in ea monetae bonitate ab herede exſoluendum erit, quae fuit tempore conditi teſtamenti, GAIL. *lib. 2. obſ. 73. num. 4.* Teſtator enim futurae mutationis monetae ignarus, non de alia moneta cogitaſſe cenſetur, quam de ea, quae tempore, quo legatum fecit, in vſu erat, & commerciis frequentabatur, quamuis non niſi a die mortis legatum debeatur; retrotrahitur enim debitum ad tempus conditi teſtamenti, eo modo, quo donatio mortis cauſa retrotrahitur ad tempus, quo facta; neque aliud in donationibus mortis cauſa locum habet, quod nempe in aeſtimando monetae augmento, non mortis, ſed donationis celebratae tempus ſit conſiderandum, idque ex eadem ratione, quae in le-

gato obtinet. Nihilosecius interdum euenit, vt ex verbis, vel voluntate testatoris in soluendo legato tempus mortis spectari debeat, qualis casus est, in *L. 28. D. quando dies legat.* Quamobrem praecipue verba testatoris & legantis sunt expendenda; nunquam enim a verborum vi & potestate temere recedere fas est, sed regulariter in soluendo legato semper tempus conditi testamenti consideratur, nisi forsitan voluntas testatoris diuersum exposcat.

§. XXIX.

Denique IV.) in venditionibus, aliisque contractibus fieri debet solutio pretii secundum valorem, qui tempore contractus, non autem qui fuit tempore promissae solutionis ratio enim, quae in mutuo occurrit, quod videlicet creditor, nullum lucrum damnumue ex solutione sibi facta sentire sed illud ipsum consequi debeat, quod reuera debetur, & hic sibi locum ob paritatem vindicabit. Vnde si venditor rem venditam tradiderit, solutione ad tempus certum dilata, emtor non erit audiendus, siquidem valore pecuniae aucto, neglecto tem-

tempore contractus, secundum valorem temporis praesentis pretium soluere velit, ne in odium venditoris retorqueatur, quod in fauorem emtoris de pretio fidem habuerit.

§. XXX.

Quamuis autem argumentum praesens ob sui vsum, quem in vita communi praebet, ex merito plenius excuti debuisset, temporis tamen rationem habiturus, in primis quum iustae circa illud exstent commentationes, vela contraho, coeptoque labori felicem impono

F I N E M.

